

Naturparkplan for **Naturpark Maribosøerne** 2025 – 2029

Produceret af: Lolland og Guldborgsund Kommuner
Fotos: Klaus Bek Nielsen m.fl.
Marts 2025

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning	Side 4
Frivillighed og organisation	Side 10
Natur	Side 14
Friluftsliv	Side 19
Formidling	Side 23
Kulturarv	Side 24
Erhverv	Side 29
Turisme	Side 31

Bilag :

Bilag 1. Lolland Kommune. Kommuneplan 2021-2033. Retningslinier afsnit 5.7. "Naturparker".

Bilag 2. Lolland Kommune. notat om lodsejernes retsstilling i forbindelse med naturparker i Lolland Kommune

Bilag 3. Guldborgsund Kommune. Kommuneplan 2023-2025. Redegørelse afsnit "Planlægning i relation til nabokommuner"

Bilag 4. Guldborgsund Kommune. Kommuneplan 2023-2035. Retningslinier vedr. "Naturbaseret Friluftsliv".

INDLEDNING

Baggrund

Lolland og Guldborgsund kommuner har sammen med en række interessenter, og ikke mindst brugerrådet, arbejdet med Naturpark Maribosøerne i omkring 25 år. Siden 2014 har Naturpark Maribosøerne været certificeret i Friluftsrådets mærkningsordningen for Danske Naturparker.

Naturparkplanen skal ses i tæt sammenhæng med den operative 5-årsplan 2025–2029 der er udarbejdet i Databasen for Danske Naturparker.

Af den fremgår både konkrete og planlagte projekter; der kan være tale om fortløbende aktiviteter f.eks. drift og vedligehold, projekter så som udvikling, anlæg, etc. samt forprojekter. Et forprojekt er på udviklingsstadiet og skal afklare den tekniske løsning, tilladelser fra lodsejere og myndigheder, samt tilvejebringe finansieringen. Når et forprojekt er afsluttet, tilføjes selve projektets gennemførelse i den operative plan.

Herudover kan kommunerne og/eller andre aktører arbejde med projekter der, der har karakter af "ideer", men disse vil først blive indskrevet i naturparkplanen, når de er konkrete nok til at udgøre et forprojekt.

Naturpark Maribosøernes geografiske udstrækning

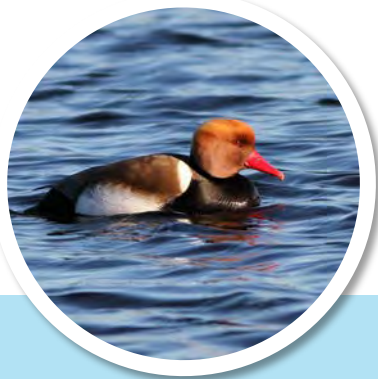
Naturparken er beliggende centralt på Lolland, i den østligste ende af Lolland Kommune, samt i den vestligste ende af Guldborgsund Kommune. Naturparken administreres i fællesskab mellem de to kommuner.

Maribosøerne ligger i et område med store lavninger, der er dannet under afsmeltningen af kæmpemæssige isblokke efterladt af gletsjere under den sidste istid (dødishuller). Derfor er landskabet omkring søerne – efter lollandske forhold – et ret kuperet landskab, der når højder på 20 meter.

De fire søer Sønder sø, Røgbølle Sø, Hejrede Sø og Nørresø er omkranset af store skov- og moseområder samt dyrkede marker.

Aage V. Jensen Naturfond, Søholt Gods og Engestofte Gods, tæt ved søerne, har med deres store skovarealer, enge, naturgenoprettede agerland og alm. agerland, sat deres præg på søernes omgivelser, så landskabet i dag er en varieret mosaik af sø, skov, eng, mose, natur og landbrugsland midt i det lollandske kulturlandskab.

Maribosøerne er et meget højt prioriteret naturområde. Søerne med enge og skove er landskabsfredede. Fredningen er fra 1954 med visse tilføjelser og justeringer i 1957. Området blev især fredet for at bevare kulturlandskabet.

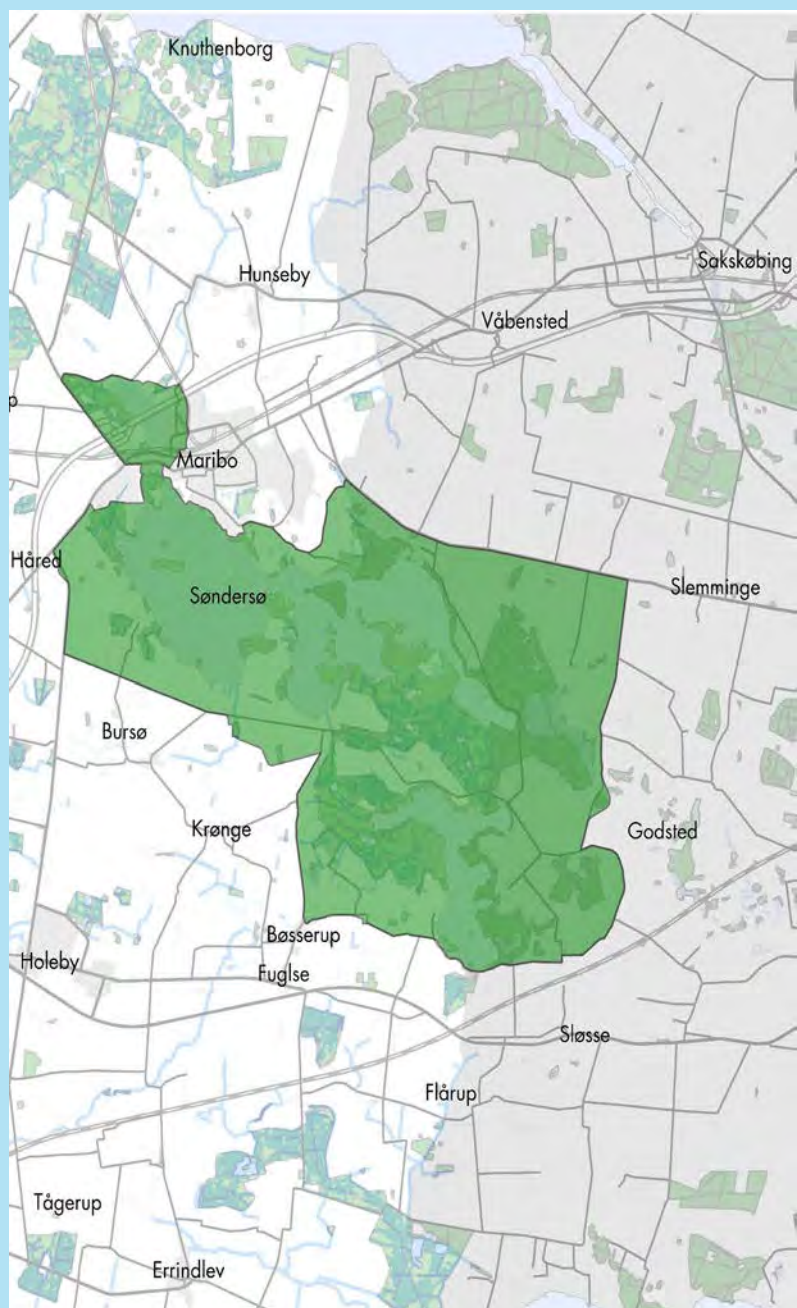
Senere er Maribosøerne udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde, og habitatområde og i 2000 blev søerne via en bekendtgørelse udpeget som vildtreservat med bestemmelser om færdsel og sejlads samt regulering af de jagtlige forhold. Fuglebeskyttelsesområderne udgør sammen med habitatområderne en NATURA 2000 lokalitet der udgør ca. 87% af det samlede areal i naturparken på i alt 4.352 Ha.

Naturpark Maribosøerne strækker sig fra Lysemosen og Nørresø i det nordvestligste hjørne af naturparken, igennem en lille del af Maribo By til hele Søndersø og videre til Hejrede Sø samt Røgbølle Sø i naturparkens sydøstligste hjørne. Naturpark Maribosøerne er kendt for sit rige plante- og dyreliv – med rigkærs botanik og enestående fugleliv.

Mange besøgende kommer for at se de imponerende havørne, fiskeørne eller rødhovedet and samt mange andre spændende fuglearter i området; grågæs, taffelænder og alle fire danske arter af lappedykkere.

Naturpark Maribosøerne er et område med en spændende kulturhistorie og med rødder langt tilbage i historien. Der er fundet spor af stenalderbopladser ved søerne fra ældre stenalder, og de næsten 3000 år gamle bronzealderhøje ligger spredt i området som ved Højene øst for Hejrede Sø eller ved Skelsnæs i Søholt Storskov.

Der er rester af en tilflugtsborg fra jernalderen og spor af middelalderborge ved for eksempel Lysemosen ved Nørresø, Borgø i Søndersø og Ålevad ved Godsted for blot at nævne nogle.

Naturpark Maribosøerne i en større sammenhæng

Udover Naturpark Maribosøerne arbejder Lolland Kommune med Naturpark Nakskov Fjord. Naturpark Nakskov Fjord er certificeret i Friluftsrådets mærkningsordningen for Danske Naturparker.

Der er i begge kommuner en indsats omkring naturbeskyttelse og udvikling for en lang række af de større naturområder i de 2 kommuner. Her kan nævnes øerne i Smålandsfarvandet, Saksfjed-Hyllekrog, Horreby Lyng, Bøtø Naturområde, og NØ Falster. Der er herudover i 2024 igangsat forarbejder omkring muligheden for etablering af Nationalpark Smålandsfarvandet.

Lolland og Guldborgsund Kommuner har sammen med Nordea-fonden gennemført et strategisk samarbejde omkring Naturlandet Lolland-Falster. Projektet har samlet, koordineret og styrket formidlingen om de mange muligheder for natur- og friluftsoplevelser på hele Lolland-Falster. Med afsæt i 3 store naturområder; Naturpark Nakskov Fjord, Naturpark Maribosøerne og naturområde

Guldborgsund. Naturpark Maribosøerne er strategisk vigtig i den sammenhæng.

Der gennemføres en koordineret overordnet markedsføring af Lolland-Falster i regi af Visit Lolland-Falster. Der er i denne forbindelse stor fokus på kyst- og naturturisme, friluftsliv samt lokale produkter.

Naturparken og byen

Den omfattende kulturhistorie i og omkring Naturpark Maribosøerne, omfatter i høj grad også Maribo by, og det er kun naturligt, at byen også i kulturhistorisk sammenhæng indgår i naturparkområdet.

Maribo by er brohoved for adgang til naturparken, og det er i byen, at de mange besøgende finder formidling om tilbud, overnatningsmuligheder og anden service som turguidning osv.

Lolland Kommune vil også arbejde på, at selve Maribo by på sigt bliver en del af naturparken, og dermed kan være med til at styrke den folkelige opbakning til og ejerskab af naturparken.

Vision

Naturpark Maribosøerne er kendetegnet ved store natur- og kulturværdier og er kendt både lokalt, regionalt og internationalt som en attraktion, der giver en samlet helhedsoplevelse af høj kvalitet. Naturparken bidrager til udviklingen og synligheden af naturen på Lolland og Falster. Som naturpark skabes rammerne for genoprettet natur, det gode friluftsliv samt udviklingen af bæredygtig turisme med lokal indtjening og arbejdspladser i tilknytning af Naturpark Maribosøerne.

Målsætninger for Naturpark Maribosøerne

- Samarbejdet i det eksisterende brugerråd for Naturpark Maribosøerne videreudvikles, og grundlaget for den fælles forvaltning af naturparkområdet baseres på frivillighed og en afvejning af beskyttelse og benyttelse.
- Naturværdierne i Naturpark Maribosøerne forbedres i samarbejde med lodsejere, Naturstyrelsen og interessenter.
- Rammerne for at dyrke friluftsliv i Naturpark Maribosøerne opretholdes.
- Formidlingen af natur- og kulturværdier samt oplevelser i Naturpark Maribosøerne videreudvikles med fokus på brug af elektroniske platforme.
- Adgangen til, og formidlingen om, Naturpark Maribosøerne omfattende kulturarv forbedres i samarbejde med relevante aktører.
- Virksomheder i og omkring Naturpark Maribosøerne i relation til oplevelsesøkonomi og turisme bidrager med udvikling af nye bæredygtige initiativer og oplevelsesprodukter indenfor natur- og kulturformidling.
- Den turisme- og besøgsrelaterede infrastruktur forbedres løbende samt fremstår indbydende og i god stand, og forskellige aktører leverer ydelser og oplevelser, der styrker Naturpark Maribosøerne renommé som friluftdestination.

FRIVILLIGHED OG ORGANISATION

Målsætning

"Samarbejdet i det eksisterende brugerråd for Naturpark Maribosøerne videreudvikles og grundlaget for den fælles forvaltning af naturparkområdet baseres på frivillighed. En balanceret afvejning af beskyttelse og benyttelse."

Friluftsrådet lægger op til at naturparkernes planer struktureres i henhold til 6 tværgående temaer: Natur, friluftsliv, formidling, kulturarv, erhverv og turisme. Lolland Kommune har i processen med Naturpark Maribo fundet det interessant og relevant at inkludere yderligere et tema, frivillighed og organisering.

Dialog med lodsejerne

Processen med at få konsolideret Naturpark Maribosøerne i de 2 kommuneplaner har naturligt gået over en dialog med lodsejerne i det potentialeområde, der af kommunerne betragtes som relevant for naturparken.

Lodsejernes retslige stilling – Lolland Kommune

I forbindelse med den Lolland Kommunes politiske behandling og godkendelse af Kommuneplantillæg nr. 47, Revision af kapitel 12.9 Naturparker, fra 2015, fremkom et ønske om at få præciseret: **1.** lodsejernes retstilling i forbindelse med etableringen af naturparker og at disse indskrives kommuneplanen, **2.** hvorledes Lolland Kommune vil håndtere et eventuelt ønske fra lodsejere om at udtræde af en given naturpark. Lolland Kommunes byråd har således som en del af processen vedtaget et notat der, meget sammenfattende, slår fast at 1 naturparker ikke er lovophængt, og at den private ejendomsret er ukrænkelig, og 2 ”...at den eneste betydning det har for lodsejere at ligge inden for udstrækningen af en naturpark er, at Lolland Kommune er forpligtiget til at se særligt positivt/lempeligt på ansøgninger om etablering af faciliteter til udbygning af friluftsliv, formidling, mindre faciliteter til styrkelse af turismeerhvervet samt naturgenopretning, herunder nye vandhuller mv.” **3.** at en lodsejers eventuelle ønske om at udtræde af en naturpark vil blive betragtet som legitimt.

Endelig beskriver notatet proceduren for håndteringen af ønsker fra lodsejere om indtræden eller udtræden af en naturpark.

Notatet på 4 sider vedlægges som annekst til nærværende Naturparkplan for Maribosøerne.

Den fremtidige dialog med – og involvering af – lodsejere

Med afsæt i blandt andet ovennævnte notat vil kommunerne i de kommende år styrke dialogen med lodsejere i og omkring potentialeområdet for Naturpark Maribosøerne, med henblik på at flere lodsejere forhåbentlig vil kunne se sig selv som aktiv partner i naturparken. Det vil være afgørende også at få inddraget de gode erfaringer andre lodsejere i naturparker har, både omkring Maribosøerne, ved Nakskov Fjord samt andre steder i landet i denne dialog.

Det er kommunernes erfaring, at spørgsmålet om hvorvidt en given lodsejer beskæftiger sig med, eller overvejer at indgå i, oplevelses-økonomiske aktiviteter og/eller produktion/forarbejdning af fødevarer, spiller en stor rolle for motiveringen om at indgå i en naturpark eller åbne sin ejendom for adgang og rekreativ benyttelse. Natur og landskaber kan på denne måde skabe grundlaget for et styrket landdistriktsudvikling.

Det er således en forhåbning, at flere lodsejere med tiden kan se sig selv også indenfor denne type af økonomiske aktiviteter som supplement til det traditionelle landbrugserhverv.

Medlemmer af Brugerrådet for Naturpark Maribosøerne

- Søholt Gods
- Engestofte Gods
- Aage V. Jensen Naturfond
- Knuthenborg
- 1 repræsentant for øvrige lodsejere
- Dansk Landbrug Sydhavsøerne
- Maribo Sø Camping
- Restaurant Bangshave
- Hotel Milling
- Danmarks Naturfredningsforening,
- Friluftsrådet
- Dansk Ornitologisk Forening
- Dansk Sportsfiskerforbund
- Danmarks Jægerforbund
- Maribo Roklub
- Maribo Kajakklub
- Bådelauget Sømo
- Svampeliv Lolland-Falster
- Riderute Lolland-Falster
- Naturstyrelsen Storstrøm
- Naturvejledningen i Naturpark Maribosøerne
- Museum Lolland-Falster
- Maribo Handelsstandsforening,
- Guldborgsund Kommune
- Lolland Kommune

Organiseringen af arbejdet med Naturpark Maribosøerne

Arbejdet med naturparken har omdrejningspunkt i et bredt sammensat brugerråd, der har været velfungerende i mange år. Kommunerne er på skift, for en 2-årig periode, formand for og sekretariatsbetjener brugerrådet.

Kommunernes naturvejledere deltager som udgangspunkt i Brugerrådet. Efter behov/emner deltager repræsentanter fra andre dele af den kommunale forvaltning. Lolland og Guldborgsund kommuner gennemfører løbende koordination og dialog omkring drift, udviklingsprojekter o.l.

Brugerrådet mødes fast 2 gange årligt samt eventuelt ekstraordinært efter behov. Der har været afholdt enkelte møder sammen med brugerrådene for Naturpark Nakskov Fjord og for Naturområde Guldborgsund, som ramme for en styrkelse af det gensidige kendskab og til drøftelse af tværgående temaer og dagsordener.

I brugerrådet for Naturpark Maribosøerne sidder en række organisationer og virksomheder med interesse for naturparkens drift og videreudvikling, og der er åbent for nye relevante medlemmer.

NATUR

Målsætning

"Naturværdierne i Naturpark Maribosøerne forbedres i frivilligt samarbejde med lodsejere, Naturstyrelsen og andre interessenter".

Maribosøernes storslåede og varierede landskab tiltrækker mange turister og naturinteresserede fra ind- og udland. Naturparken ligger i et område med store lavninger, dødishuller fra den sidste istid. Derfor er landskabet omkring søerne, efter lollandske forhold, et ret kuperet landskab, der når højder over 20 meter. Inden for dette område findes mange forskellige biotoper, der danner grundlag for en rig og varieret natur. Nogle af disse naturtyper/områder er ud fra et biologisk synspunkt særligt interessante, f.eks. fordi der lever dyr og planter, som er sjældne eller fåtallige i Danmark, eller fordi de er hovedudbredelsesområde for visse arter. De fire søer Søndersø, Røgbølle Sø, Hejrede Sø og Nørresø er omkranset af store skov-, eng- og mose- områder samt dyrkede- og naturgenoprettede marker. Herregårdene Søholt og Engestofte, ved søerne, har med deres store skovarealer, enge og agerland sat deres præg på søernes omgivelser i det lollandske kulturlandskab.

Aage V. Jensen Naturfond har i 2019 erhvervet Søholt Storskov, med et areal på 1130 ha. Her gennemføres målrettet naturgenopretning.

Lolland Kommune har i 2011 vedtaget sin Naturpolitik. Guldborgsund Kommune har vedtaget sin Naturpolitik i 2017. I begge politikker er der fokus på Naturpark Maribosøerne og udviklingen.

Søer, småholme & øer

Naturpark Maribosøerne er et af Danmarks største ferskvandssystemer med i alt 1140 hektar vandspejl. Søndersø er den største af søerne og Danmarks ottende største sø. Den består af tre bassiner og med sine tretten regulære øer, seks småholme og tre hængesæk øer uden sammenligning Danmarks mest ørige sø. Røgbølle Sø er næststørst, derefter kommer Hejrede sø og Nørresø.

Hele søsystemet omkring Naturpark Maribosøerne afvandes igennem Huns Å. Fra Nørresø løber Huns Å nordpå igennem Knuthenborg Safaripark, med udløb i Smålandsfarvandet tæt ved Bandholm.

Lolland Kommune ejer øerne Hestø, Fruerø og Præstø i Søndersø, og der er offentlig adgang til de tre øer. De andre øer er private og ejes af Aage V. Jensen Naturfond og Engestofte Gods. Den største af øerne er den 17 hektar store ø Borgø, som er den eneste af øerne i Søndersø, der har været beboet i nyere tid.

Maribosøerne er lavvandede, tidligere klarvandede, men nu næringsrige (eutrofe) søer med et dertil knyttet planteliv og dyreliv. Alge- og planteproduktionen giver grundlag for zooplankton, en værdifuld fiskebestand og et unikt fugleliv f.eks. Rødhovedet And. Mange af de mindre øer er vigtige ynglefuglelokaliteter, hvor der blandt andet yngler fjordterne og hættemåger. Desværre registreres der i dag en tilbagegang i antallet af, den tidligere almindelige, Rørdrum.

Naturpark Maribosøerne er et højt prioriteret naturområde. Søerne med deres enge og skove er landskabsfredede. Fredningen er fra 1954 med visse tilføjelser og justeringer i 1957. Området blev fredet for at bevare det naturskønne kulturlandskab med frie udsigter.

Maribosøerne er det eneste ferskvandsområde i Østdanmark, som er omfattet af Ramsarkonventionen. Det er en international konvention, til beskyttelse af vådområder og langt de fleste af Danmarks 26 andre Ramsarområder er alle kystnære eller marine områder.

Senere er Maribosøerne udpeget som EU-fuglebeskyttelsesområde og habitatområde og i år 2000 blev søerne via en bekendtgørelse udpeget som vildtreservat med bestemmelser om færdsel og sejlads samt regulering af de jagtlige forhold. Fuglebeskyttelsesområderne udgør sammen med habitatområderne en NATURA-2000 lokalitet.

Farvestrålende naturoplevelser

Maribosøerne rummer nogle, efter østdanske forhold, store ferske engområder. De meget biologisk værdifulde enge kaldes ekstremrigkær (kalkkær) og er karakteriseret ved tilstedeværelsen af orkidéen Sump-Hullæbe. Der findes tre ekstremrigkær ved Maribosøerne, men mange af de andre enge er såkaldte overgangsrigkær, hvor der findes mange af de planter, der også findes i de artsrige ekstremrigkær. Riggærerne er afhængige af et vist græsningstryk og af, at de forbliver absolut ugødede. De græssende enge er desuden meget vigtige for mange vandfugle.

Maribosøerne er et fantastisk godt sted at studere dagsommerfugle. Udover de helt almindelige arter drejer det sig blandt andet om de meget sjældne Sortplettet Bredpande og Rødlig Perlemorsommerfugl som findes fåtalligt i skovene ved søerne. Aage V. Jensen Naturfond har særlig fokus på at skabe bedre vilkår for disse to sårbare arter.

Der findes desuden en stor og levedygtig bestand af Kejserkåbe, Hvid Admiral og det Hvide C i skovene.

Nældesommerfuglen med de to helt forskellige generationer er blevet talrig, medens Iris kan træffes, men nok er blevet mere fåtallig i området end tidligere. En specialitet i området er Hvid Admiral, som foruden i Nordsjælland og på Bornholm, især findes på Østlolland og Falster. Med andre ord, så findes der en artsrig bestand fra de helt almindelige til nogle af landets sjældneste arter. Dagsommerfuglene fascinerer med deres flotte farver og mønstre som nemt spottes, når man færdes i landskabet.

De vigtige skovområder

I løvskovsområderne er der større eller mindre partier af egeskov og det skal nævnes, at der findes partier med meget gamle ege bl.a. ved Søholt og ved Skovnæs. En række fritstående gamle ege i landskabet er fredede, desværre er de fleste af disse solitær-træer forsvundet de senere år.

Set ud fra et naturmæssigt synspunkt rummer Marlbo Søerne store områder med værdifuld gammel bøgeskov.

Bøgeskovene er nævnt i habitatudpegningsgrundlaget som voksende både på muld- og morbund.

Der er til bøgeskovene, især hvor den vokser på skrænterne ned til søbredderne, bl.a. knyttet en unik svampeflora, som er blevet registreret under det tidligere Storstrøms Amts arbejde med en rødliste over svampe.

Bøgeskoven er også yngleplads for mange fugle. Der skal især fremhæves rovfuglene, hvor den genindvandrede Havørn, men også arter som Hvepsevåge, Musvåge, Spurvehøg, Duehøg og en så sjælden art som Lærkefalk har deres redetræer. Endelig er de gamle og døende træer af meget stor betydning for insekter, fugle og pattedyr, herunder ikke mindst de 11 registrerede arter af flagermus.

Af stor bevaringsmæssig værdi er nogle af de sammenhængende skovområder med Stor- og Småbladet lind. Lindeskovene har ved søerne været drevet forstligt. Sammenhængende lindeskov findes på Næsset ved Røgbølle Sø, hvor der udelukkende vokser Småbladet Lind, og på Lindø i Sønder sø samt en ø ved Røgbølle Sø hvor der også vokser Storbladet Lind. Storbladet Lind anses på disse to lokaliteter for at være vildtvoksende og lindeskovene anses for en relikv fra den oprindelige bestand der dominerede Danmark i Lindetiden for 3000-6000 år siden.

På de fugtige og sumpede områder især langs søbredderne findes sumpskove, der især er domineret af Rødel. Elletræet er i stand til at vokse i vandmættet jord og kan på disse arealer danne store skovområder. Sådanne sammenhængende ellesumpe findes blandt andet på Stavrholt, i Favrsted Skov og Krønge Mose ved Røgbølle Sø og på Skelsnæs, på Komsidst og på Dornæs/Romsø ved Søholt og sydøst for Engestofte, desuden i Lysemose ved Nørresø. Mindre elleskove findes mange andre steder bl.a. i det bynære område ved Kidnakken og i Revshale Mose. Mange af disse områder har været meget ekstensivt drevet og dele af elleskovene har flere steder naturskopspræg.

I disse områder er der nogle af stederne dannet vældmoser med en meget artsrig vegetation. Den sjældne Kongebregne vokser to steder ved Maribosøerne i ellesumpene ved Røgbølle Sø og i Revshale Mose.

De mange moser

Moserne er en biotop med et højt indhold af uomsat organisk materiale, hvilket blandt andet senest under 2. verdenskrig har givet grundlag for tørvegravning. Moserne har normalt områder med åbne vandflader i mere eller mindre tilgroet tilstand. Flere af moserne i naturparken er meget tilgroede og går over i ellesump, som omtalt ovenover, eller anden kratskov.

De større moseområder er: Krønge Mose, Fuglse Mose, Stokkemose, Sløsse Mose, Bursø Mose, Revshale Mose, Lysemose, Nørremose (Tørvemosen) sydøst for Skelsnæs og området sydøst for Agersdal.

Af specielle planter fra moserne kan nævnes en lille bestand af Plettet Gøgeurt fra Fuglse Mose, denne orkide er meget sjælden i landsdelen og bestanden er absolut i fare for at uddø i området.

Der findes også bestande af Pors i Fuglse Mose og desuden i tørvemoserne i Søholt Storskov. I visse af moseområder findes også Blærerod og Løgurt.

Af karakteristiske ynglefugle fra moseområderne skal nævnes Gråstrubet lappedykker, Grågås, Gråand, Krikand, Rørhøg, Blishøne, Rørhøne og den sjældne Pungmejse. Det bør også nævnes at Tranen er begyndende ynglefugl ved Maribosøerne i skovmoseområderne.

Nyt projekt til gavn for natur og klima

Med hjælp fra EU-tilskudsmidler er der blevet gennemført et klima/naturgenopretningsprojekt syd for Kidnakken, hvor en tørlagt mose, der har været brugt til agerland gennem de sidste årtier, er blevet omdannet til et permanent vådområde. Dette projekt forventes at skabe et smukt naturområde, forbedre biodiversiteten, og derudover vil CO₂ udledningen blive reduceret med 312 tons om året.

FRILUFTSLIV

Målsætning

"Rammerne for at nyde og opleve naturen samt dyrke aktivt friluftsliv i Naturpark Maribosøerne forbedres."

Friluftslivet i og omkring Maribosøerne er helt naturligt præget af vandet og de søer, der er omdrejningspunktet i naturparken. Ud over vandsportsaktiviteter byder naturparken på gode muligheder for fugle- og naturfotografering, cykling og vandring, lystfiskeri, ridning, og ikke mindst nogle helt særlige naturoplevelser på Sønder sø, Nørresø og alle øerne. Sejlads med "Anemonen" er en helt særlig oplevelse. De mange ture og andre friluftsmuligheder er formidlet i appen Naturlandet Lolland-Falster.

Lolland Kommune driver Naturskolen ved Sønder sø. Her er helt særlige rammer for oplevelser, undervisning og overnatning. Der er i de sidste år gennemført større investeringer i renovering, varmesystem og faciliteter (Bålhytte, fugleudkik, flydebro mm)

I den operative naturparkplan 2025-2029 er der foreløbig indarbejdet forprojekter, der skal afklare mulighederne for etablering af yderligere støttepunkter for især kajakroere som flydebroer, shelters og andet.

I dialogen med lodsejere og andre private aktører vil der løbende blive afsøgt nye muligheder for at styrke mulighederne for friluftsoplevelser i Naturpark Maribosøerne.

Cykling i Naturpark Maribosøerne

Oplevelsesruten "I havørnens land" er en fantastisk mulighed for at opleve den smukke Naturpark Maribosøerne fra landsiden, og turen kan med fordel både cykles og vandres.

Undervejs på turen gennem det storslåede kulturlandskab oplever du den ene flotte udsigt efter den anden, og som navnet indikerer er der gode muligheder for at opleve de fantastiske havørne. Der er mange rasteplasser undervejs og fra fugleskjulene ved Sønder sø og Hejrede Sø er der god mulighed for at komme tættere på søernes rige fugleliv.

National Cykelrute 7 "Sjællands Odde-Rødby" samt National Cykelrute 8 "Østersørutten" forløber i og omkring Naturpark Maribosøerne.

Lystfiskeri

Maribosøerne er et attraktivt område for lystfiskeri, hvor det er tilladt at fiske i de offentlige områder, så som bynære områder i Maribo, omkring øerne Fruerø og Hestø og indtil Præstø østgrænse, og yderligere er det tilladt at fiske fra Naturskolens bådbro i Sønder sø. I det populære fiskeområde ved Naturskolen, kan man blandt andet fiske efter gedde, ål, aborre og skalle - især gedderne er blandt nogle af de største, der kan fanges i Danmark.

Lolland Kommune har igangsat en række initiativer for at styrke adgangen til søerne, information omkring muligheder for lovligt fiskeri mm.

Ridning

Der kan rides på offentlig vej hele vejen rundt om Maribosøerne.

I Naturpark Maribosøerne er det tilladt at ride eller køre med hestevogn året rundt i skovene under Søholt Storskov, Søholt Gods og Ulriksdal Skov mod køb af dags- eller årskort.

Flere strækninger er svagt befærdede og går gennem stor natur og gammelt kulturlandskab.

Der er mulighed for at parkere med hestetrailer flere steder, og primitiv overnatning (shelters) findes blandt andet ved Naturskolen, hvor man kan tage heste med og lade dem græsse på de tilstødende græsmarker og enge.

Naturskønne vandreture

Det smukke område ved Maribosøerne byder på mange gode vandreture til enhver anledning. For eksempel kan man følge ruten "Søbredden til fods" som er beskrevet i Naturlandets app, hvor man kan opleve fuglelivet i Kidnakkeskov, besøge Maribo Domkirke og Frilandsmuseet, samt opleve de smukke blomsterenge ved Bøndersvig.

Oplevelsesruten "I havørnenes land" er også oplagt som vandrerute for erfarne vandrere, især etappen rundt om Sønder sø på 27 km er spændende til fods. Man kan blandt opleve fuglelivet på nært hold, opleve naturgenopretningen i Søholt Storskov samt de omkring liggende marker, overnatte i shelter ved Naturskolen eller sejle tilbage til Maribo med turbåden Anemonen i højsæsonen.

Der er etableret en bynær Hjerteststi i området omkring Bangs Have og Nørresø. Hjertestien er fysisk skiltet, og kan anvendes hele året, da der ryddes for sne og saltes om vinteren. Ruten er også ideel til børnefamilier med barne- og klapvogne samt gangbesværede med kørestole.

Hvis man vil opleve den urørte natur på nært hold til fods, så er der mulighed for at vandre i Lars Jensens skov ved Sønder sø. Skoven har siden 2005 været en offentlig tilgængelig naturskov hvor man kan opleve det varierede plante- og dyreliv, blandt andet sjældne orkidéer og flagermus, som opstår uden menneskelig indblanding. Området ejes nu af Aage V. Jensens Naturfond.

Ornitologi

Naturparken Maribosøerne har også meget at byde på til fugleelskerne, blandt andet et fugletårn i Sørup ved Røgbølle Sø, et andet fugletårn ved Kidnakken, og et fugleskjul ved Hejrede Sø, som er tilgængeligt for kørestolsbrugere. Der kan blandt andet opleves havørne, blyshøns, sølvhejrer og de sjældne rødhovedede ænder m.m. Endvidere findes et attraktivt beliggende fugletårn på Naturstyrelsens arealer ved Højene, og ved Naturskolen har Friluftsrådet støttet opførelsen af et fugleskjul.

Hundeskov

Selv de firbenede venner har deres helt egen tumleplads i Naturpark Maribosøerne, hvor der er opført en stor dejlig hundeskov på 1,5 hektar ved Nørresø. Her kan både hunde og hundeejere nyde, at hundene kan løbe frit i skønne naturomgivelser.

Kajak og roning

Kano og kajak sejlads er tilladt på store dele af Sønder sø samt Nørresø. Sejlads er kun delvist tilladt i Sønder sø, jf. Vildtreservatbekendtgørelsen. Der er etableret robaner i tilknytning til Maribo Kajakklub og Maribo Roklub. Sønder sø er Danmarks ottende største sø og den absolut mest ørige, og tilbyder således en fantastisk oplevelse til båds, hvor man kan udforske søens 3 bassiner, 13 øer, 6 småholme og 3 hængesæk øer. Landgang er mulig på Hestø, Fruerø og Præstø, som er ejet af Lolland Kommune, samt den historiske Borgø ejet af Engestofte Gods.

På alle andre øer og holme er der totalt adgangsforbud på grund af fredninger og fuglebeskyttelse.

Der findes shelter-faciliteter ved Naturskolen samt mulighed for overnatning i det fri på Hestø. Kano kan lejes hos Maribo Sø Camping.

FORMIDLING

Målsætning

"Formidlingen af natur- og kulturværdier samt oplevelser i Naturpark Maribosøerne videreudvikles med fokus på brug af elektroniske platforme."

Formidlingen af naturoplevelser og friluftsmuligheder i og omkring Naturpark Maribosøerne er omfattende, men let tilgængelig på www.visitlolland-falster.dk, www.naturlandet.dk, www.naturparkmaribo.dk, appen "Naturlandet Lolland-Falster" samt f.eks. facebookgruppen Naturpark Maribosøerne.

På de respektive hjemmesider er der mange letlæselige artikler, om hvad der kan ses og opleves i naturparken, og i appen Naturlandet-Lolland-Falster findes mere end 20 forskellige turforslag. Turene er illustreret med billeder og tekster. Turen kan følges via GPS i mobil e.l. Filterfunktioner i appen gør det let for brugerne at finde services og faciliteter som overnatning, toiletter og meget mere.

Lolland Kommune har tilknyttet en naturvejleder til Naturpark Maribosøerne med ca. 40 % af et årsværk. Guldborgsund Kommunes naturvejleder arrangerer turer og undervisning i hele kommunen og herunder Naturpark Maribosøerne.

Turbåden Anemonen, som er kommunalt drevet, tilbyder også guidede ture samt formidling om Maribosøernes natur- og kulturværdier i højsæsonen.

I Naturpark Maribosøerne blev der med støtte fra Friluftsrådet udviklet en model for etablering af et korps af naturparkformidlere. Initiativet omfatter sammensætningen af et uddannelsesforløb, udarbejdelse af materialer, udvikling af godkendelsesprocedure.

De gode erfaringer har gjort at modellen er blevet implementeret af Friluftsrådet i andre naturparker, herunder også Nakskov Fjord.

Der er flere lokale guider, der arrangerer ture for gæster i Naturpark Maribosøerne.

Naturlandet INFO-punkt

I partnerskab med Museum Lolland-Falster har projekt Naturlandet etableret et INFO-punkt på Frilandsmuseet i Naturpark Maribosøerne. INFO-punktet består af en halvåben del af udstillingen som er åben i dagtimerne hele året, samt en indre del som er sammenfaldende med Frilandsmuseets museumsbutik og café, som kun er åbent i museets åbningstider i sommerhalvåret. INFO-punktet formidler om Naturpark Maribosøerne på en let og meget visuel måde. Konceptet omfatter INFO-punkter i tilknytning til de 3 store naturområder: Naturparkerne Maribosøerne og Nakskov Fjord samt Naturområde Guldborgsund.

KULTURARV

Målsætning

"Adgangen til, og formidlingen om, Naturpark Maribosøernes omfattende kulturarv forbedres i samarbejde med relevante aktører."

Maribo rummer historien om Margrethe 1. og klosterets oprettelse ved den nuværende domkirke. I området finder man også Søholt Gods og Engestofte Gods, som tegner historien helt op til vore dage.

Spor fra den nærmeste historie er forsøgt bevaret i landskabet. For eksempel de stynede popler ved Alsø eller gadekæret i Bursø. Der er aftaler omkring urørt skov på + 350 ha. I Naturpark Maribosøerne.

Der foregår også et samarbejde mellem lokale lodsejere og kommunerne om at bevare tidligere tiders græssede engarealer ved søerne, fordi de foruden de rent kulturhistoriske elementer indeholder store naturværdier.

Maribo Domkirke

Domkirken ligger smukt ned til Søndersø ved siden af ruinerne af Birgittinernes gamle kloster.

Klosteret blev grundlagt i 1416 af Erik af Pommern, efter gaver fra Danmarks første kvindelige regent Margrete 1. Kirken blev opført i tilknytning til birgittinerklostret, efter forskrifter fra "Den Hellige Birgitta af Vadstena". Nogle år efter reformationen i 1566 blev der oprettet et adeligt jomfrukloster på stedet. Nu om dage er den gamle klosterkirke det eneste, der er tilbage af klosteret, og den har siden begyndelsen af 1800-tallet været Lolland-Falsters domkirke.

Kirken er Danmarks eneste egentlige hallekirke. Det vil sige en kirke, der består af tre næsten lige høje skibe under fælles tag. Maribo Domkirke rummer uerstattelige historiske klenodier som f.eks. kongelige bibler, sølvkalke og Leonora Christina Ulfeldt's første grav.

Engestofte gods

Ved nordøstbredden af Maribo Søndersø ligger godset Engestofte med hovedbygning, avlsgård og egen kirke. Ved godset ser man først den store avlsgård, hvor fire selvstændige bygninger indrammer den store gårdsplads med et vandtårn i midten.

Godsets historie går langt tilbage. Allerede Kong Valdemars Jordebog nævner i 1231, at stedet var i kronens besiddelse. Slægten Wichfeld ejede Engestofte i næsten 350 år frem til 1967 og førte det frem til et stort og veldrevet gods.

I de historiske omgivelser tilbyder Engestofte Gods rammer for konferencer, fester, overnatning, jagt og events.

Søholt

Søholt ligger i smukke omgivelser på sydsiden af Søndersø og med haven direkte ned til søen. Ifølge de fleste kilder skal Søholts oprindelse søges i det spedalskhedshospital, en Sct. Jørgensgaard, der lå i landsbyen Bregerup. De første kilder omtaler Bregerup og den såkaldte Sct. Jørgensgaard i 1389. Søholts hvide hovedbygning er opført i 1804, men ombygget i midten af 1800-tallet i nyrenæssance stil. De nuværende avlsbygninger er opført i 1919 i nogen afstand syd for hovedbygningen efter en brand i 1917.

Øst for hovedbygningen ligger et offentligt tilgængeligt haveanlæg anlagt omkring 1690 efter fransk forbillede og er dermed en af landets første barokhaver. Barokhaven er blevet nyrenoveret i 2009-10.

I tilknytning til barokhaven er der i Godsets have etableret et orangerie, der kan anvendes som ramme for event, møder o.l.

Barokhaven

Det store haveanlæg øst for det nuværende Søholt er anlagt i løbet af 1690-erne og er blandt landets ældste bevarede barokhaver. Man ved ikke, hvem havearkitekten er, men haven er anlagt efter fransk forbillede.

Søholt bestod dengang af en trefløjet hovedbygning, og haveanlægget lå midt for og vinkelret på den ene af sidefløjene. Hele anlægget, der måler 340 m i længden og er 110 m bredt, blev bygget i den tids stil med udgangspunkt i geometriske mønstre som for eksempel cirkler, halvcirkler, kvadrater og rette linjer. Barokhaven er åben for publikum mod entre.

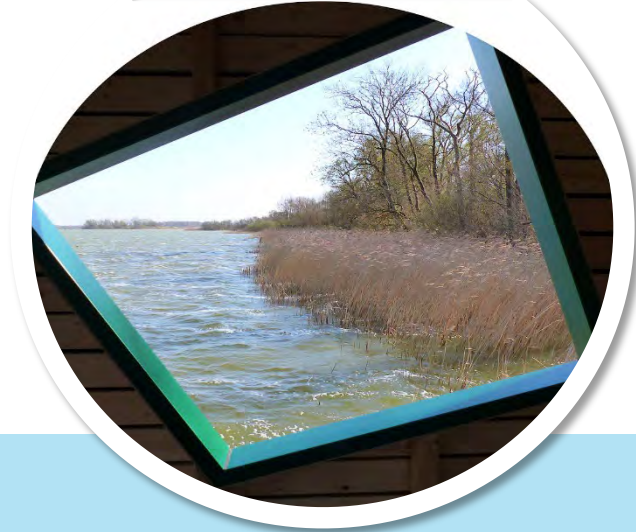
Borgø

Borgø er en ø på 17 hektar. Det er den største ø i Søndersø, og den tilhører Engestofte gods. Går man til højre (vest) ved anløbsbroen på Borgø og følger stien, kommer man til resterne af det imponerende voldsted Revshaleborg.

I dag er der ikke meget synligt tilbage af borgen. Kun en cirkelrund borgplads, hvor der på tre sider er stejle skrænter ned til vandet. Den fjerde side har fire volde med voldgrave imellem. Ingen ved, hvordan bebyggelsen har set ud på borgen. Der er kun nogle få teglsten tilbage.

Inde på fastlandet ligger landsbyen Revshale, hvor der er fundet en kirkegård og spor af bebyggelse fra 1100-tallet. Her er også fundet en teglovn, der sandsynligvis har været i brugt, da borgen skulle bygges. Borgen er formentlig opført omkring år 1200, da rester af en pælebro til øen er dateret til 1195-1200. Det var en tid, hvor der var kamp om kongemagten, og det var da også oprørske småkårsfolk, der ødelagde borgen i 1256.

Borgø har været et yndet udflugtsmål helt tilbage fra 1800-tallets begyndelse. I 1900-tallet har et dampskib og senere motorbåde fragtet gæster til øen. Udflugtsbådene sejlede til øen fra Maribo, og gæsterne kunne også blive roet over fra Revshale. Nu er der kun en ruin tilbage af pavillonen, hvor gæsterne kunne blive beværtet, og skolebørnene, der var på udflugt, kunne købe sodavand.

I 1966 var tiden løbet fra udflugterne. Der var ikke kunder mere, og derfor stoppede bådfarten. Stilheden sænkede sig over Borgø og pavillonen sank i grus. Kigger man nærmere efter, kan man dog finde resterne af tidligere tiders lindelysthuse, hasselhegn samt store træer af bøg, lind, lærk, buksbom, navr og ask, som nu gror vildt, men som engang udgjorde øens lystskov. Først fra 1993 er det igen blevet muligt at besøge den spændende ø med turbåden Anemonen.

Nu om dage er næsten hele Borgø udlagt som naturskov (urørt skov). Dog må selve borgbanken holdes fri for opvækst. Øens gamle skov var domineret af elm, som nu er næsten forsvundet på grund af elmesyge. På de fugtige arealer er det el og ask, der dominerer.

Bunteshave

Borg som mod vest blev afskærmet af en vold med en foranliggende bred voldgrav. Mod de tre andre sider har søen afskærmet borgen. Der ligger nogle store kampesten for foden af volden som måske har været en del af borgens fundament. Skovvejen til borgbanken ligger langs en dæmning der har været adgang til borgen fra vest.

Hejrede Vold

Midt mellem Maribosøerne, fra Søholt i vest til Kårup Vænger i øst, blev der i ca. år 550 anlagt et af jernalderens største forsvarsværker. Noget af anlægget er bevaret og er i dag fredet. Forsvarsanlægget består af to store adskilte voldanlæg. Den østlige vold, Hejrede Vold, har været 1300 meter lang, mens den vestlige vold har været ca. 300 meter lang. Afstanden mellem voldene er 3,5 km og det betyder, at man ved at bygge to volde på sammenlagt 1600 meter har fået afskærmet et område på 5 km².

Kaj Munk

Digterpræsten, der blev myrdet under den tyske besættelse i 1944, blev født i Maribo i 1898. Hans far, garveren Carl E. Petersen, døde da han var blot halvandet år gammel, og hans mor, Mathilde, døde i 1903, da han var fem år.

På familiens gravsted på Maribo Kirkegård står forældrenes navne på en udgået egestub og under deres navne var der gjort plads til deres søns navn, men det blev der ikke gjort brug af.

Kaj Munk voksede op hos sin mors kusine Marie, der var gift med Peter Munk. Det var på vejskrænterne ved barndomshjemmet i landsbyen Opagerskov vest for Maribo, han om foråret så de blå anemoner, hvorom han senere digtede: "Du lille anemone, hvor er din skaber stor!"

ERHVERV

Målsætning

"Virksomheder i og omkring Naturpark Marbosøerne i relation til oplevelsesøkonomi og turisme bidrager med udvikling af nye bæredygtige initiativer og oplevelsesprodukter indenfor natur- og kulturformidling samt produktion og salg af lokale produkter."

Flere virksomheder og initiativer indenfor overnatning, bespisning og turguidning betjener de mange besøgende i Naturpark Maribosøerne, men der ligger et stort potentiale for, at flere virksomheder tager mere ejerskab til brandet og udvikler deres produkter og services samt styrker deres markedsføring i relation til naturparken.

En lille håndfuld virksomheder har indgået partnerskabsaftale med Lolland Kommune om lejemål af turbåden Anemonen til brug ved særlige arrangementer ture, hvor virksomhederne promoverer sig selv og/eller deres produkter, eller tilbyder særlige oplevelsesture ud i naturparken eksempelvis med bespisning ombord. Disse særlige oplevelsesprodukter er meget populære.

Kommunerne er i løbende dialog med en lang række virksomheder i og omkring Naturpark Maribosøerne, og opfordrer løbende disse til at styrke deres profil ved brug af naturparkens brand, også som Dansk Naturpark.

TURISME

Målsætning

"Den turisme- og besøgsrelaterede infrastruktur forbedres løbende samt fremstår indbydende og i god stand. Forskellige aktører leverer ydelser og oplevelser, der styrker Naturpark Maribosøerne renommé som friluft- og oplevelses destination."

Naturpark Maribosøerne byder primært på natur- og friluftoplevelser i tilknytning til søerne, øerne og skovarealerne. Der er rammer for gode oplevelser til vands, men har også rigtig mange gode tilbud til den besøgende, der ønsker at udforske området til fods, på hesteryg eller på cykel.

Turisme- og besøgsrelateret infrastruktur og faciliteter

På tværs af naturparken er det en fantastisk oplevelse at cykle langs søerne og nyde den skønne og varierede natur i området. Den nye oplevelsesrute "I havørnenes land" tager cyklisterne rundt igennem hele naturparken, og foreslår spændende stop undervejs. Oplevelsesruten er både fysisk skiltet, har sin

egen folder med kort på både dansk, tysk og engelsk, samt findes udførligt beskrevet i appen Naturlandet Lolland-Falster, og på www.naturlandet.dk. Herudover er den overordnede markedsføring koordineret og formidlet af Visit Lolland-Falster. Naturparken bruges også som startpunkt til den børnevenlige "Safari på cykel" oplevelsesruten. Cykelruten går nordpå til den idylliske landsby Maglemer og Knuthenborg Safaripark. Ruten vender i den lille havneby, Bandholm, hvor man kan se flere seværdigheder, nyde frokosten på hotellet, spise en is eller tage en dukkert i det varme Smålandshav, mens man kigger til Askø.

Disse oplevelsesruter, eller dele deraf, kan naturligvis også vandres eller rides på hesteryg.

På vandet

Naturpark Maribosøerne er en ideel rejsedestinationen for kano og kajakroere, hvor man kan opleve områdets særprægede natur, enestående søer, holme og øer.

Der findes shelter-faciliteter ved Naturskolen samt mulighed for overnatning i det fri på Hestø. Kano kan lejes hos Maribo Sø Camping, så det er en lettilgængelig oplevelse for turister som ikke har mulighed for at medbringe egen kano eller kajak.

Anemonen

Lolland kommune driver turbåden Anemonen i perioden fra 1. maj til 30 september. Turbåden medtager knap 50 passagerer på hver tur, og har gennem sæsonen er varierende sejlplan med både rundture på Søndersø, samt en række særlige ture, herunder også enkelte guidede ture af den kommunale naturvejledning. Flere lokale guider tilbyder også at guide på ture med Anemonen. Ture med Anemonen er meget populære, og udgør en fantastisk måde at opleve naturparken på. Der kan næsten altid observeres havørne i luften over vandet, tit og ofte mange på én gang.

Naturlandet INFO-punkt

I partnerskab med Museum Lolland-Falster har projekt Naturlandet etableret et INFO-punkt på Frilandsmuseet i Naturpark Maribosøerne. INFO-punktet består af en halvåben del af udstillingen som er åben i dagtimerne hele året, samt en indre del som er sammenfaldende med Frilandsmuseets museumsbutik og café, som kun er åbent i museets åbningstider i sommerhalvåret. INFO-punktet formidler om Naturpark Maribosøerne på en let og meget visuel måde. Konceptet omfatter INFO-punkter i tilknytning til de 3 store naturområder i Naturlandet Lolland-Falster; Naturparkerne Maribosøerne og Nakskov Fjord samt Naturområde Guldborgsund, alle lavet med samme udstillings- og formidlingskoncept.

Frilandsmuseet

Frilandsmuseet er en del Museum Lolland-Falster, og er Danmarks 3. ældste frilandsmuseum.

Med en smuk udsøgt ud i Naturpark Maribosøerne, er museet samtidig en af de større attraktioner i tilknytning til naturparken med 12-14.000 årligt besøgende.

Museumsbanen

I tæt tilknytning til naturparken har lokale og besøgende en unik mulighed for at køre med veteranog fra Maribo og nordpå til den smukke by Bandholm. Her findes der både hotel, restauration, badestrand, havnebad m.m., samt udkig til Askø i Smålandsfarvandet.

Knuthenborg Safaripark

Få kilometer fra Maribo By ligger Knuthenborg Safaripark, der årligt trækker 300.000 årligt besøgende til området. Både Museumsbanen samt oplevelsescykelruterne "Safari på cykel", "Skov, kyst og vin" samt "Naturlandet Rundt" går igennem Merret Skov. Knuthenborg Safaripark tilbyder muligheder for besøgende på cykel kan opleve store dele af den smukke safaripark.

